

Wieś i jej mieszkańcy w *Chłopach* Władysława Reymonta

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 242.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 71.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 67.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1 i 2, Warszawa 2001, s. 23–24.
- Źródło: Adam Leszczyński, *Ludowa historia Polski. Historia wyzysku i oporu. Mitologia panowania*, Warszawa 2020, s. 22.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 159–160.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 29.
- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 189–190.

- Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, Warszawa 2001, s. 187.
- Źródło: Władysław Reymont, *Chłopi*.

Wieś i jej mieszkańcy w *Chłopach* Władysława Reymonta

Kołomyjka, Teodor Axentowicz, 1895
Źródło: domena publiczna.

W powieści *Chłopi* Władysław Reymont opisuje życie i obyczaje polskiej wsi na początku XX wieku. Przedstawia społeczność wiejską jako bohatera zbiorowego. Wnika w strukturę społeczną gromady, z etnograficzną dokładnością oddając życie chłopów w szerokim, panoramicznym ujęciu. Książka jest także wnikliwym studium relacji rodzinnych i partnerskich, zdeterminowanych twardym bytem, namiętnościami i biologicznym popędem.

Twoje cele

- Ustalisz, jakie reguły rządziły życiem bohaterów powieści *Chłopi* Władysława Reymonta.
- Na podstawie wykładu ekspertki dokonasz analizy antropologicznej społeczności lipeckiej.
- Dowiesz się, jak wyglądało codzienne życie ludzi mieszkających na wsi w czasach Władysława Reymonta.

Przeczytaj

Ludomania – młodopolska moda na wieś

Władysław Stanisław Reymont
Źródło: domena publiczna.

Powieść *Chłopi* wpisuje się w nurt młodopolskiej fascynacji wsią. Reymont opisuje świat bardzo odległy od znanej z wcześniejszej literatury polskiej kultury ziemiańskiej. Nie jest to już jednak idealistyczne widzenie natury i jej mieszkańców, a podejście obserwatora realisty, opisującego wieś z rzetelnością [etnografa](#). Autor z dużą wnikliwością oddaje gwarę wiejską, zwraca uwagę na detale strojów, obserwuje relacje międzyludzkie, opisuje ludowe zwyczaje i obchody świąt religijnych.

Reymont oświetlił życie i obyczaje grupy społecznej, która przez wieki pozostawała w cieniu.

Współcześnie zainteresowanie kulturą ludową, muzyką, tańcem, twórczością literacką, ale też

samymi mieszkańcami wsi przeżywa swoisty renesans. Dowodem zmiany perspektywy patrzenia na [chłopów](#) może być liczba opracowań poświęconych ich społeczności i kulturze. Adam Leszczyński w *Ludowej historii Polski* przypomina wizerunek chłopca, który w czasach Reymonta był jeszcze powszechny:

Józef Chełmoński, *Sprawa u wójta*, 1873

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

Chłopi – bohater zbiorowy powieści Władysława Reymonta

Bohaterem powieści Reymonta jest chłop – żyjący z ziemi i walczący o każdą jej piędź z panami, sąsiadami, ale też własnymi rodzicami i dziećmi. Nawet małżeństwo staje się transakcją mającą pomnożyć majątek.

Jednak lipecki chłop należy też do gromady, pisarz pokazuje sytuacje, kiedy walczy o dobro jej mieszkańców, wspólnie z innymi bawi się i modli. Cykl życia mieszkańców Lipiec – zbiorowego bohatera powieści – wyznacza natura, której podporządkowują się wszyscy, oraz święta i obrzędy kultywowane przez mieszkańców wsi. Kiedy z zewnątrz przychodzi zagrożenie bądź niesprawiedliwość, mobilizują się i stają w obronie swoich dóbr, jak w sytuacji walki o serwituty leśne:

” Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

Wytrzeszczyli na niego nieprzytomne oczy.

– A to nie ma godziny, jak dziedzic sprzedał porębę na Wilczych Dołach!

– A hycel, psie krótki! Sprzedał, naszą porębę sprzedał! – krzyknął Boryna i w zapamiętałości grzmotnął butelką o ziemię.

– Sprzedał! Prawo jest i na dziedzica, i na kuźdego, prawo jest... – bełkotał pijany Szymon.

– Nieprawda! Ja, wójt, to wama mówię, że nieprawda, to wiercie!

– Sprzedał, ino że wziąć nie damy, jak Bóg na niebie, nie damy! – wołał Boryna i bił pięścią w stół...

Młynarz poszedł, a oni jeszcze długo w noc radzili i odgrązali się dworowi.

Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 159–160.

Teodor Ziomek, *W wiosce w niedzielę*, 1905

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

Rodzina Macieja Boryny – bohater pierwszoplanowy

Maciej, jako głowa rodu, trzyma swoją gospodarkę twardą ręką. Jego starania nie zawsze są doceniane przez rodzinę. Antek i Hanka chcieliby już pracować na swoim – rozporządzać własnymi zyskami i ustalać swoje warunki gospodarowania. Boryna zdaje sobie z tego sprawę i wie, że coraz trudniej będzie mu utrzymać posłuch i dotychczasową pozycję w rodzinie.

Władysław Stanisław Reymont

” *Chłopi*

A teraz co?...

Antek ino na swoją stronę ciągnie, kowal też wypatruje, aby co chycić, a Józka? Skrzat głupi, któremu plewy jeszcze we łbie, co i nie dziwota, bo [dzieusze](#) mało co na dziesiąty rok idzie... Hanka kiej ta ćma łązi, a choruje jeno, i tyle zrobi, co ten pies zapłacze...

Toć i marnieje wszystko... [granule](#) trza było dorznać... we żniwa wieprzak zdechł... wrony gąski tak przebrały, że z połowa ostała!... Tyle marnacji, tyle upadku!... Przez sito wszystko leci, przez sito... — Ale nie dam! — wykrzyknął prawie głośno — póki rucham tymi [kulasami](#), to ani jednej morgi nie odpiszę i do waju na [wycug](#) nie pójdę...

Ino Grzela z wojska do dom powróci, to niechta se Antek na żoniną gospodarke wróci... nie dam...

Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 29.

Stanisław Masłowski, *Rozmowa na wiejskiej drodze*, 1921

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

Ustalona hierarchia

W opisywanych przez Reymonta rodzinach chłopów panuje wyraźny podział ról i obowiązków. Jednak czasami zdarza się, że dorosłe dzieci naruszają taki stan rzeczy i buntują się przeciw władzy ojca, ponieważ czują się wyzyskiwane i ciągle zależne od woli rodziców. Obie strony wkładają w gospodarstwo cały swój wysiłek i oczekują należnych profitów. Dlatego kiedy w chałupie Macieja Boryny pojawia się młoda żona – osoba z zewnątrz, która nieoczekiwanie będzie miała dodatkowe przywileje i korzystała z wypracowanych wcześniej przez całą rodzinę dóbr, sytuacja staje się napięta i rozpoczynają się spory.

Tadeusz Makowski, *Praca w polu*, 1917

Źródło: ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, domena publiczna.

” Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

Długie milczenie zaległo izbę, że ino te [przysapki](#) a dychania prędkie słychać było. Hanka szlochała z cicha i pohuśtywała dziecko, bo skamleć poczęło.

- My nie przeciwni ożenkowi, chcecie, to się żeńcie...
- A przeciwcie się, dużo o to stoje!...
- Ino zapis odbierzcie – dorzuciła przez łyzy Hanka.
- Zmilkniysz ty, a to, psiachmać, jazgocze ciągiem jak ta suka! –

rzucił z taką mocą pogrzebach w ogień, aż się głównie potoczyły na izbę.

– A wy się miarkujcie, bo to nie dziewczka wasza, żebyście gębę wywierali na nią!

– To czemu pyskuje!

– Ma prawo, bo się o swoje upomina! – wrzeszczał coraz mocniej Antek.

– Chcecie, to i zapiszcie, ale to, co zostało, odpiszcie na nas – zaczęła cicho kowalowa.

– Głupiaś! Widzisz ją, mojem się tu będzie dzieliła! Nie bój się, na wycug do waju nie pójdę... – rzekłem!

– A my nie ustąpiam. Sprawiedliwości chcemy.

– Jak wezmę kija, to wama dam sprawiedliwość.

– Spróbujcie ino tknąć, a pewnikiem wesela nie doczekacie...

Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 189–190.

Słownik

antropologia

(gr. *anthropos* – człowiek + *logos* – nauka) – interdyscyplinarna dziedzina nauki na pograniczu nauk humanistycznych, społecznych i przyrodniczych. Bada m.in. społeczności pierwotne, ich wierzenia i rytuały, funkcjonowanie ludzi w społeczeństwie, a także znaczenie kultury w życiu człowieka, analizuje jej poszczególne elementy, takie jak wartości, zwyczaje, symbole, idee

bohater zbiorowy

ogół występujących w utworze postaci, których dzieje tworzą obraz środowiska lub grupy społecznej; spotykany często w prozie naturalistycznej, powieści społecznej lub obyczajowej

chłopi

drobni wytwórcy rolni, produkujący wraz z rodziną przede wszystkim w celu zaspokojenia własnych potrzeb materialnych i kulturalnych; są częścią społeczeństw o wykształconym społecznie podziale pracy; chłopów charakteryzuje specyfika warunków życia, obyczajów i tradycji, wynikająca z powiązania warsztatu produkcyjnego z gospodarstwem domowym oraz uzależnienie procesu produkcji od warunków naturalnych; życie społeczne chłopów ogranicza się głównie do rodziny i społeczności wioskowej; tradycyjna kultura chłopska opiera się na przekazie ustnym; charakteryzuje ją anonimowość wytwórców, wolny rytm rozwoju, tendencja do uniformizacji, ubogi wymiar historyczny, konserwatyzm, silne więzi wewnętrzne i niechęć do obcych; jest jednocześnie zależna od kultury całego społeczeństwa, zwłaszcza od religii

etnografia

(gr. *éthnos* – plemię, lud + *gráphō* – piszę) – nauka zajmująca się badaniem życia i zwyczajów narodów, ich kultury materialnej i duchowej, opisująca tradycyjną kulturę różnych ludów

ludoznawstwo

dział etnografii zajmujący się badaniem kultury ludu wiejskiego⁴

ludomania, chłopomania

nacechowane egzaltacją zainteresowanie sprawami ludu na przełomie XIX i XX w. w Polsce; w ramach literatury propagowano ideę odzyskania niepodległości Polski z udziałem chłopów jako głównej siły oraz odrodzenie kultury narodowej przez odwołania do kultury ludowej (źródło polskości o rodowodzie piastowskim); życie na wsi przedstawiano jako szczęście przynoszące odrodzenie witalne i moralne; fascynowano się chłopską tężyzną, gwarą, folklorem; rozwinął się regionalizm; S. Witkiewicz popularyzował styl góralski w budownictwie i sztuce użytkowej, K. Przerwa-Tetmajer i S. Wyspiański heroizowali górali, K. Szymanowski nawiązywał do muzyki ludowej, powstawały wiejskie pejzaże i sceny z życia chłopów; entuzjasmowano się Nagrodą Nobla dla *Chłopów* W.S. Reymonta; aspekt humorystyczny l. wykorzystał m.in. Wyspiański w *Weselu* (postać Pana Młodego)

Prezentacja TED

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu literaturoznawczyni, prof. Justyny Bajdy. Wskaż, według jakich kryteriów można przeprowadzić badania antropologiczne społeczności chłopów z powieści Reymonta.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DwxpHQBlA>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

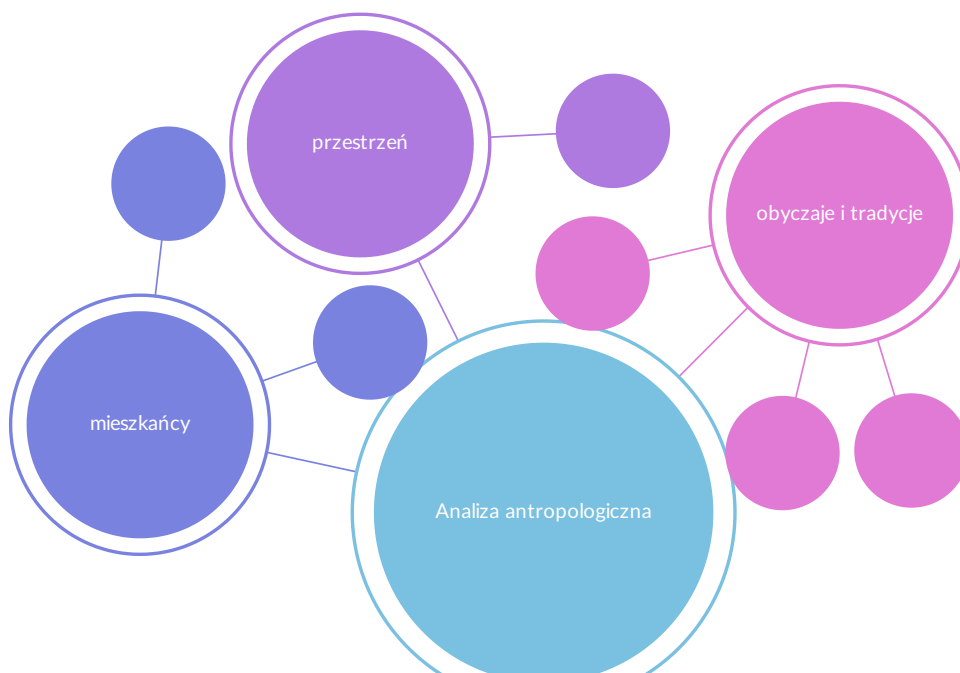
Film dotyczy obrazu wsi polskiej w *Chłopach* Reymonta.

Polecenie 2

Dokonaj analizy antropologicznej społeczności lipeckiej według propozycji prof. Justyny Bajdy. Swoje obserwacje zgromadź na mapie myśli, a następnie sformułuj ogólne wnioski.

Wnioski

Weryfikacja

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Uzupełnij związki frazeologiczne oraz przysłowia, które pojawiają się w powieści.
Wyjaśnij znaczenie tych związków.

Z cudzego woza →

Wiedzą sąsiedzi →

Chłop robotny i żona pyskata, →

Biednemu to zawsze →

To by już grzech →

Wrzeszczy →

Nie pleć byle czego →

Bom głodny →

Dobra żona →

Jak stary młódkę bierze, diabeł się cieszy →

kiej wilk

głowy mężowej korona

to złaż choć i wpół morza

kiejby ją kto ze skóry obdzierał

wiatr w oczy

bo profit z tego miał będzie

i obraza boska

jak kto siedzi

po próżnicy

to wezmą choćby i pół świata

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z cytatami pochodzącymi z powieści. Dopasuj do nich hasła odnoszące się do różnych sfer życia na wsi.

Praca na roli, natura

„chłopak wił się kiej piskorz”

„Juści, że księdzem być lepiej,
bo to i Panu Jezusowi chwata,
i ludziom na pociechę”

Hodowla zwierząt i związek człowieka z nimi

„podzieliłby się kiej wilk
z owcą”

„żeby was piorun bez świętej
spowiedzi nie trzasnął!”

Życie religijne, wiara

„srokowe wesele, deszczu
będzie wiele”

„Zwyczajnie jak kobieta, co ni
pomyślenia nie ma, ni niczego
nie wymiarkuje sama, ino żyje
se jako ten cień padający od
człowieka...”

Społeczne zachowania i obyczaje

„stali zbici kieby w snop, że
nikto poruszyć się nie mógł”

„chto borguje, ten się z butów
zzuje...”

„Ale, złap wiater w polu”

„Trwało to wszystko dobrych
parę pacierzy”

„Wiedzą sąsiedzi, jak kto
siedzi!”

„utytleśz się zawdy kiej
maciora”

„kto ma księdza w rodzie, temu

Ćwiczenie 3

Uzupełnij plan wydarzeń rozgrywających się w *Chłopach* zgodnie z ich chronologią.

1 Proces sądowy z Jewką i plany na przyszłość Macieja Boryny.

2

3 Jesienne prace polowe i gospodarskie – dzielenie zysków i rozpamiętywanie strat.

4 Jarmark w Tymowie i pierwsze zaloty Boryny – podarowanie chustki Jagnie.

5

6 Omówienie zrękowin w karczmie – targowanie się Dominikowej o grunt i profity dla Jagusi.

7 Święto Zmarłych i Zaduszki – wspomnienie przez Kubę zmarłych powstańców.

8

9

10 Wesele Boryny i Jagny.

11

Śmierć Kuby w męczarniach.

Kłótnia o zapis i majątek ojca – wygnanie Antka i Hanki z chałupy.

Kryzys małżeński Antka i Hanki wynikający z sytuacji rodzinnej – relacji z ojcem i teściem.

Sprzedaż lasu przez dziedzica i zmówienie się wsi przeciwko niemu.

Zaręczyny Boryny – wójt i Szymon jako dziewostęby.

Ćwiczenie 4

Określ przynależność społeczną wymienionych bohaterów *Chłopów*.. Dopasuj elementy.

osoby pełniące funkcje związane z posługą religijną

Wójtowa

wójt

Witek

organiścina

Kuba

Jagustynka

Szymon

Grzela (w wojsku)

Jędrzych

Jambroży (kościelny)

Mateusz

organista

rodzina Kłębów

Jaś

Kowal Michał

Jagna

Antek + Hanka

Józka

Bylica

Maciej Boryna

Jewka

sołtys

Wójt

Ksiądz (dobrodziej)

Marcjanna Antonówna
(Dominikowa) Pacześ

Agata (wujna, ciotka)

zamożni gospodarze – kmiecie

chłopi – biedota

rzemieślnicy

parobki i służący

komornicy

dziady

_____

wiejscy urzędnicy

_____

Ćwiczenie 5

Omów status społeczny wybranych grup wymienionych w ćwiczeniu 4.

_____

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z opisami mężczyzn, a następnie oceń poprawność zdań. Zaznacz *Prawda*, jeśli zgadzasz się ze stwierdzeniem lub *Falsz* jeśli jest odwrotnie.

” Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

Podnosił głowę coraz wyżej i coraz bardziej, prostował się, jak mógł, i z góry, wyzywająco prawie patrzył na świat, na ludzi wchodzących na smętarz i na te konie, co stały pod murem przy wozach; nadział czapę na skołtunioną głowę i wolno, godnie ruszył do kościoła, jak gospodarz jaki, zatykając ręce za pas i tak zamiatając krzywą nogą, że kurzawa za nim wstawiała.

Nie, nie ostał dzisiaj w kruchcie jak zawdy, jak przystało la niego, jeno się mocno jął przepychać przez ciżbę i parł prosto aż przed wielki ołtarz — aż tam, gdzie stawały same gospodarze, gdzie stał Boryna i wójt sam; kaj stawały te, co nosiły baldach nad dobrodziejem, abo i te, co ze świecami kiej [kłonice](#) trzymali straż przy ołtarzu w czas Podniesienia.

Patrzyli na niego ze zdumieniem i zgrozą, a często gęsto usłyszał przykre słowo i odebrał takie spojrzenie, jako ten pies, któren się tam ciśnie, gdzie go nie wołają. Ale Kuba nic sobie z tego dzisiaj nie robił; ścisnął w garści pieniądz, a duszę miał pełną słodkości i dobroci, jakoby po spowiedzi się czuł abo zasię i lepiej”.

Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 67.

” Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

A w drugiej gromadzie, co się już była skupiła za [wrotniami](#) na drodze, rej wodził kowal, duży chłop, ubrany już całkiem z miejska, bo w czarnej kapocie, pokapanej woskiem na plecach, i w granatowym [kaszkiecie](#), spodnie miał na buty i srebrną dewizkę na kamizelce; twarz

miął czerwoną i rude wąsy, i włosy pokręcone; rajcował donośnie a pośmiewał się, że aż rechotał, bo wykpis to był na całą wieś, że niech Bóg broni dostać mu się na jęzor. Boryna ino strzygł oczami ku niemu a nadśłuchiwał, bo się bojał jego gadania, że to nawet rodzonemu kowal nie przepuścił, a cóż dopiero teści, z którym był w wojnie o wiano żonine, ale nic nie wymiarkował [...].

Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 71.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Kuba w kościele poczuł się jak gospodarz, ponieważ był gospodarskim synem.	☐	☐
Parobek hardo sobie poczynał, ponieważ ksiądz wyznaczył go do niesienia baldachimu podczas mszy świętej.	☐	☐
Kuba i kowal mają odmienną pozycję we wsi wynikającą z pełnionej funkcji i statusu materialnego.	☐	☐
W kościele panowała hierarchia związana z zajmowanymi miejscami: najbogatsi gospodarze siadali z przodu, a biedota cisnęła się w kruchcie (przedsionku).	☐	☐
Kuba otrzymał wynagrodzenie od Boryny za służbę i poczuł się ważny w kościele.	☐	☐
Kowal to zięć Antka Boryny, ponieważ jest mężem Magdy, córki gospodarza.	☐	☐
Kowal lubił plotki, często drwił z mieszkańców wioski – nic nie uszło jego uwadze.	☐	☐
Kuba i kowal byli krewnymi Borynów.	☐	☐
Ludzie inaczej patrzyli na Kubę, a inaczej na kowala, ponieważ jeden był parobkiem, a drugi ważnym dla wsi rzemieślnikiem.	☐	☐
Kowal był inaczej ubrany niż reszta chłopów.	☐	☐
„Rajcował donośnie” oznacza, że kowal rozprawiał o wsi z ożywieniem.	☐	☐

Ćwiczenie 7

Przeczytaj fragment i uzupełnij notatkę. Odwołaj się także do swojej znajomości I tomu *Chłopów*.

” Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

Usadzili się po starszeństwie i jak przystało na przenosinach, z Dominikową i jej chłopakami w pośrodku; drużny i družbowie zasiedli razem, przy sobie, a Boryna z Jagusią ostali na izbie, by posługiwać i mieć baczenie na wszystko.

Tylko družbowie nie siedli, by posługi czynić, i muzykanci.

Gwar przycichł, organista stojący odmawiał w głos modlitwę – jeno kowal powtarzał za nim, bo pono na łacinie się rozumiał, a potem przepijali po tym kieliszeczku na zdrowie i dobry smak.

Źródło: Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, Warszawa 2001, s. 242.

W przywołanym fragmencie powieści występuje przede wszystkim tzw.

bohater indywidualny / bohater zbiorowy . Życie w gromadzie

było ważne / nie miało znaczenia dla mieszkańców wsi i każdy członek

społeczności miał określone miejsce w hierarchii /

decydował o swoim miejscu w hierarchii . Gromada decydowała /

Wójt decydował o ważnych sprawach wsi. Organizowano wesela, chrzciny i stypy,

w których brali udział niemal wszyscy / niektórzy mieszkańcy .

Starszeństwo / Najbogatsi gospodarze cieszyli się poważaniem wśród ludzi, bo

o statusie mieszkańców Lipiec decydowały wiek lub wykształcenie /

ziemia i gospodarstwo .

Ćwiczenie 8

Ustal, czy w życiu mieszkańców Lipiec ważniejsze są indywidualne potrzeby i emocje poszczególnych bohaterów, czy reguły rządzące życiem społeczności. Przytocz dwa argumenty na potwierdzenie swojej tezy.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Wieś i jej mieszkańcy w *Chłopach* Władysława Reymonta

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;

5) rozpoznaje mitologizację i demitologizację w utworach literackich, rozumie ich uniwersalny charakter oraz rolę w interpretacji;

Lektura uzupełniająca

7) Władysław Stanisław Reymont, Chłopi (tom II – Zima);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- ustala, jakie reguły rządziły życiem bohaterów powieści *Chłopi* Władysława Reymonta,
- na podstawie wykładu ekspertki dokonuje analizy antropologicznej społeczności lipeckiej,
- dowiaduje się, jak wyglądało codzienne życie ludzi mieszkających na wsi w czasach Władysława Reymonta.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy treści zawartych w sekcji „Wprowadzenie”. Przybliżenie przez nauczyciela tematu i celów lekcji. Określenie wiążących dla uczniów kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel pyta: Według jakich reguł żyją bohaterowie *Chłopów*? Jakie czynniki wpływają na porządek życia na wsi?
Uczniowie odpowiadają na podstawie własnej wiedzy i informacji z bloku tekstowego.

Faza realizacyjna:

1. Prowadzący odtwarza wykład prof. Justyny Bajdy zamieszczony w sekcji „Prezentacja TED”. Uczniowie wspólnie wykonują polecenie 1 towarzyszące multimedium.
Następnie uczniowie dzielą się na 3 grupy, zgodnie z kryteriami badań antropologicznych wyróżnionymi przez ekspertkę. Każdy zespół wykonuje

polecenie 2, odnosząc się do jednego z kryteriów. Po upływie ustalonego czasu liderzy grup prezentują efekty pracy zespołów. Nauczyciel podsumowuje zebrane informacje, może ocenić pracę grup.

2. W drugiej części tej fazy lekcji uczniowie, wciąż pracując w grupach, wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”: gr. 1: ćw. 1 i 4, gr. 2: ćw. 2 i 5, gr. 3: ćw. 3 i 6.

Faza podsumowująca:

1. W dyskusji podsumowującej lekcję nauczyciel może zadać pytanie: czy w życiu mieszkańców Lipiec ważniejsze są indywidualne potrzeby i emocje poszczególnych bohaterów, czy reguły rządzące życiem społeczności?

Praca domowa:

1. Wykonaj ćw. 7 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Adam Leszczyński, *Ludowa historia Polski. Historia wyzysku i oporu. Mitologia panowania*, Warszawa 2000.
- *Antropologia. Podstawy teoretyczne*, praca zbiorowa, Poznań 2000.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja TED” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.